

'We brengen het kind naar huis' Nederlander redt Frans cultureel erfgoed

Een unieke collectie van maar liefst tweeduizend foto's van Franse gevelschilderingen van de Nederlandse Rob Verbeek legde recentelijk een zuidwaartse reis af. In het Musée des Arts Décoratifs in Parijs, gevestigd in een vleugel van het Palais du Louvre, heeft de fotoverzameling voor altijd onderdak gevonden. Een culturele gift en een gedocumenteerde nalatenschap van betekenis.

Zo'n twintig jaar geleden kwam je ze nog overal tegen in Frankrijk', steekt Rob Verbeek enthousiast van wal. 'Het zijn in de eerste helft van de vorige eeuw geschilderde *publicités*. Men mag ze zelfs als de "fresco's van de middenstand" betitelen. Ze prijken op gevels van huizen, cafés, schuurtjes en boerderijen. Elke reclame was uniek.' Kort voor de daadwerkelijke overdracht van zijn collectie aan het Parijse Musée des Arts Décoratifs, vertelt Rob Verbeek, vergezeld door zijn vrouw Fiény en goede vriend Carl Lücker, hoe het allemaal is gekomen. Aan een grote houten tafel in zijn huis in het Limburgse Lerop liggen documenten, foto's, *Michelin-gidsen* en naslagwerken. De bevolegenheid spat er bij alle drie van af. Van enthousiasme praten ze honderduit en vullen elkaar continu aan. Dertig jaar hobbyisme is tot een climax gekomen. Gezamenlijk zullen ze in twee originele Tractions Avant achter elkaar aan rijden om 'het kind naar huis te brengen'. Het gezelschap deelt namelijk – naast de passie voor gevelreclames – ook een liefde voor de klassieke Citroën. Als Rob vertelt, laat zijn vriend Carl ter illustratie een paar kleurrijke voorbeelden zien. 'Het is nooit de bedoeling geweest dat het iets groots zou worden',

memoreert Verbeek. 'In 1964, toen ik 21 was, reed ik tijdens mijn landbouwstage op mijn motor met zijspan door de Franse velden. Op zondag werd er niet gewerkt, dus ging ik als tijdverdrijf de omgeving verkennen. Ongeveer veertig kilometer ten noordoosten van Reims, op het kruispunt Mazagran, tussen de glooiende akkerbouwvelden, moest ik stoppen. Vanaf dat punt zag ik maar liefst zes verschillende wegen de horizon tegemoet gaan. Een soort Route 66-achtige setting. Nergens een huis of boerderij te bekennen, alleen een café.' 'Kijk, op deze foto,' wijst zijn vrouw Fiény aan, 'hier zie je dat café, alleen is deze foto twintig jaar later genomen!' 'Inderdaad,' vervolgt Rob, 'toen wist ik nog niet dat deze plek het startpunt zou zijn van mijn passie. Bij dat café zag ik drie mannen buiten zitten, nippend aan een glaasje pastis, terwijl passerende auto's met mooie gele koplampen de *patron* van het café claxonnerend begroetten. En zoals je dat soms doet op die leeftijd, wilde ik de blits maken. Ik kwam met een gangetje van dertig de parkeerplaats op, remde stevig en trok het stuur naar links om in een pirouette een indrukwekkende stofwolk te creëren. Maar helaas, ik knalde met mijn zijspanwiel op een biels. Ik kon meteen adieu >

Enkele voorbeelden van de 'publicités' uit Robs collectie, met de klok mee: Cognac Martell (Fontaine, Loir-et-Cher); Café Quotidien (Gaillac, Tarn); Perrier (Orgon, Bouches-du-Rhône); Vitelloise (Le Buron, Sarthe); Saint-Yorre (Sampans, Jura).

zeggen tegen dat wiel!' lacht Verbeek. 'Omdat de avond al viel en op zondag het wiel niet vervangen kon worden, mocht ik in het hooi in de kapschuur naast het café slapen. Toen de zon om half zes opkwam werd ik wakker. De roze gloed van het ochtendlicht bescheen een muurschildering op het café. Het blauw van de Vichy-reclame oogde hierdoor nog intenser. En dat was,' onderstreept Rob, 'het begin van mijn fascinatie. Die betoverende kleuren vormden een magisch plaatje! Een onvergetelijke indruk.'

Monsieur Matelas

Acht jaar later kwam Verbeek als wijnhandelaar regelmatig in Frankrijk. Vaak vergezeld door zijn vrouw of vriend en kunstenaar Carl Lücker ging hij op zoek naar *vignerons* en wijnhuizen. De gevelreclameschilderingen in het land bleven hem biologeren. 'Ik zag ze en constateerde ook hun aftakeling. Afgebladderd, verweerd, overschilderd, begroeid met klimop, beplakt met affiches. Het verweringsproces stemde me melancholiek.' Het was zijn vrouw Fieny die op aandringen van Rob begon met het fotograferen van

'Het ochtendlicht bescheen het intense blauw van de muurschildering op het café. Magisch, en het begin van mijn fascinatie'

enkele muurreclames. Maar al gauw spoorde zij haar man aan om het zelf voort te zetten. Verbeek: 'Ik was tenslotte degene met de fascinatie en reed sowieso regelmatig voor mijn handel door Frankrijk. Mijn bijnaam was zelfs monsieur Matelas, omdat ik in die beginjaren met mijn bestelbus met achterin een matras (*matelas*) regelmatig door *la France* tufte. Ik voelde dat Fieny gelijk had, ik moest deze gevelschilderingen vastleggen. Straks was het allemaal weg.' En zo geschiedde. Ruim twintig jaar na het magische

moment bij het café startte de wijnhandelaar daadwerkelijk met het vastleggen van een Frans tijdsbeeld. En dat gedurende maar liefst dertig jaar. Elke foto werd zorgvuldig geregistreerd met datum, wagennummer en exacte vindplaats. Maar dat was niet het enige. Iedere weg die Rob eenmaal gereden had, werd op de kaart gemarkeerd, zodat geleidelijk aan de routes op de pagina's van de *Michelingids* door de talrijk gereden kilometers rood werden ingekleurd. Zo ontstond in al die jaren een topografische kaart van de Franse straatreclame met een unieke collectie van meer dan tweeduizend kleurenfoto's. Een stuk 20ste-eeuwse Franse geschiedenis is door een Nederlander op deze manier bewaard gebleven voor toekomstige generaties. In Parijs realiseert men zich dat ook. 'Dat is te danken,' vertelt Rob dankbaar, 'aan de doortastendheid van madame Sonia Leverd van het Institut Français (Maison Descartes, EvD) te Amsterdam. Nadat ze een vernissage van Robs werk in Roermond had bijgewoond, liet ze haar kaartje achter met de vraag een afspraak met haar te maken.

'Daar lieten wij,' vult Fieny aan, 'natuurlijk geen gras over groeien, want we wilden al enige tijd een goede plek vinden om de verzameling onder te brengen. We worden ouder en hebben geen kinderen. Het zou toch eeuwig zonde zijn als het ooit per ongeluk met het grofvuil zou meegaan!' Eenmaal in Amsterdam viel madame Leverd bijna van haar stoel toen ze hoorde dat de collectie nog vele malen groter was dan wat ze tijdens de vernissage in Roermond had gezien. 'U heeft meer dan tweeduizend foto's mét aantekeningen die u belangeloos wilt weggeven?' vroeg ze het echtpaar nogmaals. 'Het was en is ons alleen te doen om het onderdak zoeken voor ons "kind"', glimlacht Fieny sentimenteel. 'Het betreft Frans cultureel erfgoed, dus uiteraard zochten we dat onderdak in Frankrijk!'

Besmettelijke passie

Madame Leverd benaderde onmiddellijk meerdere instituten. Drie waren geïnteresseerd. Het Musée des Arts Décoratifs in het Palais du Louvre belde al snel.

Het heeft drie afdelingen: design, mode en reclame. Voor die laatste afdeling werd Verbeek uitgenodigd: of hij zijn collectie kon komen presenteren. Als vanouds ging vriend Carl mee. Hij herinnert zich nog goed de spanning: 'De conservatoren bestudeerden minstens een half uur lang in volledige stilte de honderden negatieven. Ik dacht: dit wordt niks. Zenuwslappende minuten! Geen greintje waardering was te bespeuren op hun gezichten. Maar later bleek dat ze sprakeloos waren van ongeloof en verbazing. Nog nooit hadden ze zo'n uitgebreide en secuur vastgelegde collectie in dit reclamesegment gezien', vertelt Lücker net zo bevlogen en trots als Rob. Want ook Carl raakte door deze kunstvorm geïnspireerd. De kunstenaar maakt aquarellen van de muurreclames. Soms van de foto's van Rob, soms rechtstreeks tijdens de gezamenlijke ritten ter plaatse. Deze kunstzinnige interpretaties zijn bij verschillende exposities tentoongesteld ter versterking van en aanvulling op de fotocollectie. Lücker vervolgt: 'Als het alleen foto's waren geweest, was de waarde "leuk maar nihil" geweest, maar door >

Enkele aquarellen die Carl Lücker maakte van de gevelschilderingen, v.l.n.r.: Huiles Berliet (Montredon-des-Corbières, Aude); Dubonnet (Châteauneuf-la-Forêt, Haute-Vienne); Chocolat Menier (Bel-Air, Bouches-du-Rhône). Overige foto's: Rob, zijn vrouw Fieny en Carl vertellen graag over hun gezamenlijke passie.

opgenomen. Hiervoor zal al het materiaal moeten worden overgedragen. Bakken met negatieven, foto's, aantekeningen, computerlijsten en vijf atlassen. 'Daarvoor rijden we dus in onze twee klassieke Citroëns naar Parijs!' verheugt Rob zich duidelijk.

Camera's draaien

Op de dag van de overdracht rijden de twee glimlend opgepoetste klassiekers met opgetogen bestuurders richting zuiden. Langs kleine binnenweggetjes en mooie gele koolzaadvelden. 'Hier zie je het echte Frankrijk', geniet Margot van Hoef, de vrouw van Carl zichtbaar. Ze fotografeert de panorama's met de Tractions Avant erin tijdens een tussenstop. De tocht is mooi, maar toch ook een beetje beladen vanwege het afsluiten van een gezamenlijke passie. Het viertal overnacht in een dorpje vlak voor Parijs. De ochtend erop, vrijdag 24 mei, rijdt het gezelschap het hart van de stad binnen. Eindbestemming: Rue de Rivoli, alwaar het Musée des Arts Décoratifs zijn hoofdingang heeft. De auto's trekken heel wat bekijks. Bij het parkeren vlak voor het Palais du Louvre komen zelfs twee agenten nieuwsgierig een kijkje nemen. Rob Verbeek geniet van het moment. Hij is trots als hij samen met Fiény zijn koffer het statige gebouw binnendraagt. In de *galerie du musée* worden ze ontvangen door directeur Béatrice Salmon en conservator Réjane Bargiel. Rond een grote tafel met enkele flessen champagne heeft zich de pers verzameld. Het is meteen stil als het gezelschap arriveert.

de getrouwe documentatie van Rob is het een volledig verhaal waar het museum mee voort kan.'

De collectie sluit erg goed aan op de rest van de verzameling van het museum. Voordat er echter een expositie, dvd, boek of catalogus komt, wordt de gevelkunst eerst onderwerp van een brede studie. De conservatoren willen onderzoeken welke ontwerpers achter de reclames zaten en welke kunstenaars er mogelijk aan hebben meegewerkt. 'Het was namelijk

Bijzonder is dat het uitgerekend een Nederlander is die dit cultureel erfgoed voor de Fransen heeft veiliggesteld

Rob, Carl en Fiény reisden gezamenlijk naar het Parijse Musée des Arts Décoratifs om hun collectie over te dragen.

Rechtsboven: aquarel van Carl van een St. Raphaël-schildering (St. Marc-sur-Seine, Côte d'Or).

zo dat ook topkunstenaars reclames ontwierpen. *Artisans*, de zogenaamde *pignonistes* werden vervolgens ingehuurd om de werken te vertalen naar de gevel', vertelt de kunstenaar. 'Het zou zomaar kunnen dat bekende kunstenaars en reclameontwerpers als Toulouse-Lautrec en Cassandre een bijdrage hebben geleverd aan sommige van de tweeduizend vastgelegde reclames!' hoopt Lütcker. Allereerst moeten alle negatieven gedigitaliseerd worden en in de database van het museum worden

Na een korte inleiding plaatst Rob de koffer op tafel. Met een brede glimlach legt hij de inhoud voor de aanwezigen neer. De camera's draaien en Rob begint met de uitleg van zijn levenswerk. Zes dames – bijna de gehele staf van het museum – krijgen de gelegenheid om de foto's te bekijken en te bladeren door de aantekeningen en de atlassen. Details worden uitvoerig besproken. Madame Bargiel merkt op dat voor zover zij weet het nog niet is voorgekomen dat een gedoneerde collectie bij de eerste beoordeling is geaccepteerd, vooral vanwege de uitstekende documentatie. In haar dankwoord memoreert madame Salmon dat na de sloop van een pand in Parijs een muur vrijkwam met een volkomen gave, oude Ripolin-reclame. Na conservering is deze muurschildering tot Monument Classé verheven. Tot slot benadrukt zij dankbaar te zijn dat het uitgerekend een Nederlander is geweest die dit cultureel erfgoed voor de Fransen heeft veiliggesteld. Champagne vloeit en in een geanimeerde sfeer wordt de overdracht van de collectie beklonken. Rob verzucht zichtbaar opgelucht: 'En nu maar hopen dat hier spoedig een expositie van mijn werk komt.'

TEKST EVA VAN DORST-SMIT FOTO'S MAARTEN VAN DORST, MARGOT VAN HOEF, CARL LÜCKER, ROB VERBEEK